

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНО-НАУКОВА УСТАНОВА
“ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ, БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАПРН УКРАЇНИ”
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ФЕМІДА”
ЦЕНТР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРАВ І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР З ПРАВ ЛЮДИНИ

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

СІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ **Правничо-політичні цінності як фактор** **демократичного розвитку України**

Матеріали міжнародної наукової онлайн-конференції

24-25 листопада 2022 р.

КИЇВ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2023

Друкується за рішенням Вченої ради
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 4 від 30 березня 2023 року)

Редакційна колегія:

- Андрущенко В. П.** ректор НПУ імені М. П. Драгоманова, академік НАПН України, член-кореспондент НАН України, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України (*співголова Редакційної колегії*);
- Шемшученко Ю. С.** радник при дирекції Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, академік НАН України, академік НАПрН України заслужений діяч науки і техніки України, професор (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Андрусишин Б. І.** завідувач кафедри теорії та історії держави і права, керівник Навчально-наукового центру прав і безпеки людини в інформаційному суспільстві, академік Української академії історичних наук, академік АН ВШ України, академік Української академії політичних наук, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Скрипнюк О. В.** директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений юрист України (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Пилипчук В. Г.** директор Державно-наукової установи “Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Бучма О. В.** вчений секретар щорічної міжнародної наукової конференції “Юридичні читання”, член правління ГО “Феміда”, старший науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, кандидат філософських наук, доцент (*вчений секретар*);
- Пархоменко Н. М.** завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України;
- Бабкіна О. В.** завідувач кафедри політичних наук НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор політичних наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Вернидуб Р. М.** проректор з навчально-методичної роботи НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор філософських наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Карнаух А. А.** заступник декана з наукової та виховної роботи соціально-правового факультету НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат політичних наук, доцент;
- Лавриненко В. Г.** проректор з міжнародних зв’язків НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат історичних наук, професор;
- Встрів І. Г.,** проректор з навчально-методичної роботи гуманітарних факультетів НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Гамула І. А.,** проректор з перспективного розвитку та інфраструктури університету, кандидат педагогічних наук, доцент;
- Корець М. С.,** проректор із науково-педагогічної та адміністративно-господарчої роботи НПУ імені М. П. Драгоманова, професор кафедри загально-технічних дисциплін, доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Торбін Г. М.,** проректор з наукової роботи НПУ імені М. П. Драгоманова, професор кафедри математичного аналізу та диференціальних рівнянь, доктор фізико-математичних наук, професор;
- Оніщенко Н. М.,** заступник директора з наукової роботи Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;
- Євтух В. Б.,** декан соціально-правового факультету НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України;
- Огірко Р. С.,** професор кафедри теорії та історії держави і права НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат юридичних наук, доцент;
- Стеценко В. Ю.** завідувач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор юридичних наук, професор;
- Токарчук О. В.** доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права НПУ імені М. П. Драгоманова, керівник інформаційно-просвітницького центру з прав людини;
- Шитий С. І.,** модератор сайту соціально-правового факультету НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат юридичних наук, доцент.

Ч 75 СІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ. Правничо-політичні цінності як фактор демократичного розвитку України : матеріали міжнародної наукової онлайн-конференції, 24-25 листопада 2022 року / ред. кол. : В. П. Андрущенко, Б. І. Андрусишин, Ю. С. Шемшученко та ін. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2023. – 142 с.

У збірнику вміщені матеріали, в яких розглядаються актуальні проблеми наукових досліджень викладачів, докторантів, аспірантів, студентів закладів освіти та наукових установ України та зарубіжжя, які працюють у галузі юридичних, політичних наук тощо.

відмінність між Західним Світом, його цінностями та росією, з її імперіалізмом, фашизмом та євразійством. Вони, ще й вкотре, переконують у вірному виборі Україною свого вектору розвитку, а саме – європейського, орієнтованого на утвердження загальнолюдських цінностей, демократії, свободи і соціальної справедливості.

*Ю. М. Жмур,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ);*

*О. А. Лешиків,
студент 3 курсу
соціально-правового факультету
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)*

ПОМ'ЯКШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЧАСІ ЯК ОЗНАКА ГУМАННОСТІ В ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ

Безсумнівним є те, що гуманність є одним із найвизначніших принципів сучасної демократичної держави. Відповідно до міжнародних нормативно-правових актів, права і свободи мають забезпечуватись державою усім, без виключення, особам. Це стосується і людей, що несуть кримінальну відповідальність за вчинені ними правопорушення. І яскравим прикладом виявлення гуманності у даному випадку, – є уведення та реалізація державою в кримінальне законодавство інституту “пом'якшення кримінальної відповідальності у часі”.

У чинному вітчизняному законодавстві зазначено, що, зворотню дію в часі має лише той кримінальний закон, який пом'якшує кримінальну відповідальність або ж скасовує її.

Взагалі, пом'якшення кримінальної відповідальності може здійснюватися різними шляхами. Найбільш розповсюдженими із них є зміна санкції (в сторону пом'якшення) певної норми Особливої частини Кримінального кодексу України. Таким чином, при пом'якшенні санкції норми Особливої частини Кримінального кодексу України новий закон може:

А) встановлювати інший, менш тяжкий вид основного покарання (одного із альтернативних основних покарань за рівності інших основних покарань);

Б) скасовувати найбільш тяжке серед альтернативних основних покарань;

В) робити максимальну межу основного покарання того ж виду (одного із альтернативних основних покарань) нижчою (меншою);

Г) робити мінімальну межу основного покарання того ж виду (одного із альтернативних основних покарань) нижчою (меншою);

Д) не передбачати додаткове покарання;

Е) встановлювати інший, менш тяжкий вид додаткового покарання (одного із альтернативних додаткових покарань);

Є) скасовувати найбільш тяжке серед альтернативних додаткових покарань;

Ж) робити максимальну межу додаткового покарання того ж виду (одного із альтернативних додаткових покарань) нижчою (меншою);

З) робити мінімальну межу додаткового покарання того ж виду (одного із альтернативних додаткових покарань) нижчою (меншою);

И) робити додаткове покарання (одне із альтернативних додаткових покарань) факультативним, а не обов'язковим;

І) передбачати меншу кількість додаткових обов'язкових покарань;

К) робити додаткове покарання (одне із альтернативних додаткових покарань) таким, що може бути приєднане лише до окремих, а не до будь-якого із основних покарань, тощо [1, с. 22].

Щодо здійснення пом'якшення кримінальної відповідальності іншими шляхами (окрім зміни санкції в сторону пом'якшення певної норми Особливої частини Кримінального кодексу України, що продемонстровано вище), то воно реалізується наступним чином:

1) зниження верхньої чи нижньої межі (часової, грошової чи іншої) певного виду покарання, що визначений у десятому розділі Загальної частини Кримінального кодексу України (“ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВИДИ”);

2) запровадження можливості застосування при вчиненні певного кримінального правопорушення умовно-дострокового звільнення від відбування покарання або ж зменшення строків, які необхідно відбутися для такого звільнення;

3) зміна чи виключення обставин із норм кримінального закону, що обтяжують покарання;

4) зменшення строків погашення судимості.

Наступне, що варто зазначити це деякі правила, вироблені теоретичною частиною науки кримінального права та, які дозволяють при порівнянні законів (старого і нового щойно прийнятого) дійти висновку про те, який же із цих законів є більш “м’яким”. Та, за умови, якщо норми нового закону виявляться “м’якшими” відносно тих же норм старого законодавчого акту, можна говорити про існування зворотної дії такого закону. Отож, цими правилами є наступні:

Закон встановлює більш м’який вид покарання порівняно з законом про кримінальну відповідальність часу вчинення кримінального правопорушення;

В законі мінімальна межа покарання нижча, ніж мінімум такого самого покарання в законі, що діяв раніше;

При збереженні рівності мінімальних меж у новому кримінальному законі максимальна межа того самого виду покарання є більш низькою, ніж максимум покарання в законі, що діяв раніше;

При одночасному зниженні мінімуму покарання і підвищенні його максимуму більш м’яким вважається закон, що знижує мінімальну межу покарання. Це положення закріплено і в частині третій статті 5 Кримінального кодексу України. При цьому, втім, максимальне покарання за конкретне кримінальне правопорушення не може бути призначено вище максимальної межі закону, що діяв раніше;

Новий закон виключає додаткове покарання, передбачене в колишньому законі;

В новому законі збережено додаткове покарання, що було і в колишньому законі, однак це покарання передбачено факультативно, тоді як в колишньому законі воно було обов’язковим;

Якщо санкція в новому законі передбачає альтернативно кілька основних покарань, а в законі, що діяв раніше, було тільки одне таке покарання [2, с. 60].

На завершення, останнім моментом, який варто зазначити щодо пом’якшення кримінальної відповідальності, – це те, що за умови, якщо новий закон про кримінальну відповідальність містить одночасно у собі норму, яка частково пом’якшує, а частково посилює становище винної особи, то за принципом зворотної дії кримінального закону застосовується тільки та частина, що пом’якшує кримінальну відповідальність. Це прямо зазначено у частині третій статті 5 Кримінального кодексу України: “Закон про кримінальну відповідальність, що частково пом’якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, а частково посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує становище

особи, має зворотну дію у часі лише в тій частині, що пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи”.

Таким чином, узагальнюючи все вищезазначене, можна зробити правомірний висновок про те, що пом'якшення закону про кримінальну відповідальність (як складова зворотної дії закону про кримінальну відповідальність в часі) є ознакою гуманності кожної демократичної держави. І, навпаки, відсутність у законодавстві норм про пом'якшення кримінальної відповідальності у часі є проявом тоталітарної держави, владі якої “начхати” на базові права і свободи людини та громадянина, що закріплені цілою низкою міжнародних нормативно-правових актів.

Література:

1. Лист від 01.09.2015, “Аналіз судової практики застосування зворотної дії закону про кримінальну відповідальність у часі”
2. Науково-практичний коментар від 01.01.2009, “Науково-практичний коментар до статті 5 Кримінального кодексу України”

*А. А. Коваленкова,
аспірантка кафедри теорії та історії держави і права
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)*

ПРАВО НА ПСИХОЛОГІЧНУ ДОПОМОГУ ДІТЯМ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ В УМОВАХ БОЙОВИХ В УКРАЇНІ

24 лютого 2022 року неочікувано розпочалось повномасштабне вторгнення в Україну з боку росії. На сьогоднішній день й досі вже протягом восьми місяців тривають бойові дії на території України, отже стресогенних факторів стає дедалі більше і стрес вкорінюється та поглиблюється, а саме у дітей підліткового віку.

Підлітковий вік – це один зі складних і водночас важливих періодів у розвитку та становленні особистості. Він є сензитивним для формування різних особистісних якостей. Зазвичай підлітковий вік характеризують як переломний, перехідний, критичний, тому він є одним із найскладніших у процесі становлення. Це час остаточного формування особистості. Це пора пошуку, життєвих виборів, самопізнання, утвердження ідеалів, саме в цей період вибудовується програма життя. [1]

Діти підліткового віку з 12 до 17 років зазнають перехідного етапу життя з дитинства у “доросле життя”. У цьому віці відбуваються не тільки